

ACC. NR M. 13572: 1-17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Pär Bengtsson, Hjörtsberga*
Härad: *Albo* Berättare: *"*
Socken: *Hjörtsberga* Berättarens yrke: *jordbr. arbetare*
Uppteckningsår: *1954* Född år *1907* i *Hjörtsberga*

Faht och djurfångst. s. 1-17.

LuF 101.

Skriv endast på denna sida

Jakt och djurfångst.

Skall-Ordning för Hjortstunga Lorken.

Luf 101

Med anledning af allmänna lagens
stadgande i Byggningsbalkens § 3 Cap.
och Kungliga Majestäts nädliga stadga
om jakt och djurfång af den 13de April
1808 är för Hjortstunga och Brenneberga
Lorknar följande Skallordning upprättad:

- § 1. Enligt § 3 Byggnings Balkes § 3. Cap. skola
alla som bruka hemman, med de
undantag nyssnämnde § bestämmer,
anskaffa och vidmakthålla en färr
vargnet på hvarje $\frac{1}{4}$ dels hemman
förmedlat, 5 alnar högt och så sturkt,
att det ej brister, då en man kliver
derpå, förset med snäjesimma vid hvarje

famnen, mått 4 famnar lång. Desse mat
böra vara inskatne eller kantbundena i
öfver kanten, så att då matet är utskatt
hvarje maska är i fyrkant samt för-
sedde med knäppingar till matens
sammansfogning samt en vidfogad klappe,
hvar på ägarens och gårdens namn är
utskuret, att ingen misslagning må
kunna ske. Desse mat böra en gång
om året undergå behörig mätning av
Skallmästaren, och den som då icke
har sitt mat i ordning, böte till
Jakt-Cassan 12 1/2 R^{sk}. Den som vid
skallgång inga mat äger eller medförer,
böte 1 R^{sk}.

§ 9. Hvar och en som i skall kommer och
ej är försedd med bössa, pjut eller
gev, böte gemant till Jakt-Cassan 50 öre.

- § 3. Trummor och så. broklurar anskaffe
Skallmästaren efter eget godkännande för
Easens medel, hvilka sedan förvaras
hos skollfogdarna
- § 4. Skallbetjeningen må endast en gång om
året vid värkostmötet aflyga sig
sina sysslor, då och andra genast i
deras ställe väljas.
- § 5. Då säker anledning är, af spårmo
eller annorlunda, att wargar finnas i
krakten, bör skollgång anställas och då
warg skada gjort bör den som skadan
lidit låta det rigna kreaturet qvar-
ligga öfver natten (om det ej wal kan
till föda begagnas) och skyndsamt
underätta Skallmästaren deraf, på det
han genast må förenställa om skollbud.
För de bud han wid sådana tillfällen

behåller skulden till Skallfogdarna, om de
han betalning till Jakt-Camm.

§6 På Skallmästarens befallning bota
Skallfogdarna kvar i sin bote genast såta
utgå skulden, som man från man
skyndsamt bota förskötas. Den som
medlägger Skulden, betale till Jakt-
Camm 1 Rjd 50 öre för kvarje.

§7 Här och en bota på utsatt tid och ställe
sigg. till skulding inn finnas. Förminnas
klorklaget, bota 16 1/2 öre, utblifver Skall-
skyldig betale dagen bota 1 Rjd, kommer
han flere timmar försent bota 50 öre
och betale det dagverke Skallmästaren
legt i hans ställe.

§8 Om någon under gåendet till Skallnings-
stället förer oljud eller visar Skall-
beljeningen minsta olydnad och förmädelse,

lote 25 öre och ägas denna plikt efter
omständighet till R. G.

§9 Hvar och en i sin rate skall vara sin
Skallfogde följaktig, d. i. Skallning skillets
skall, samt gärdstia på det ställe honom
blifver anvisat, - vara man och lyft om
ändamålet vinnande, eller i moträtt fall
lota i R. G. Däi skallen med ärmarna
framkommit till gärdstia och kallt rogas,
för hvar och en stå kvar i sitt indelte
nummer. Den detta uraktfliter eller går
från Skallen för än lof af dess Skall-
fogde gifves och uppskrifning skedd,
lote 50 öre.

§10 Skytten och spjutkarlar uttögar Skall-
betjeningen efter godkännande, dem som
är friska och recke, hvilka det till-
hör att i behörig ordning uppsätta

gärmen. Själarna några låra lock att
ger är, om det är till Skallmästarens
där till. Skallmästaren bör efter förutsett
Skallgång då och då låta dem profekt
som ej äro kända för goda skytter, att
deras skicklighet må blifva utränt.

Den som angifvar sig till skytt, bör
medhafva minst 3 skarpa skott, den
skytt, som blifver utränt och befinnes
ej hafva ammunition, bär 1 R. S.

Skallmästaren bör på jakt kammars
kostnad skaffa korn till de skytter,
som vilja att skjuta buren.

§11. Skyttjen sägare skjutgevär utan
Skallmästarens tillstånd eller buren
någon annan skott än de som der till
utredde äro och af Skallmästaren fått
veta sin plats, påsträfi 5 R. S.; kammars

lyll översända upplästa skriv uppteckningen endast på det inlämnade stället

skada deraf böte efter lag. Den som
under skallgång lossar skott på annat än
räf eller warg wære förfallen till likas
böter.

§12. Utskicker någon underäring eller oduglig
person till Skallning, bör den wilst upp-
skrifningen, som sker efteråt, rannas och
huvudman plückas 50 öre.

§13. För någon utom socknen, då Skallbud går
och omöjligen kan komma tillstädes, böte
till Mannen 25 öre.

§14. Det tillåtes ingen att i Skall röka tobak,
wilt bot 25 öre, emedan odjuret deraf drager
lust och stundom eld kan uppkomma.

§15. Då warggröten uppsätts, bör början ske
på mitten af det ställe, där de skola stå
och uppsätts sedan allt båda sidor, så
winnes i tiden.

- §16. När Skall är dyktigt slutad och rafsju-
fælde, böra de genast förvaljas till Leasans
förmön.
- §17. Skallmästaren bör genom bref, som bref-
bäringen tillhör, bärn, underätta nämnde
krönobefjänt om den utstatta skallen.
- §18. Skallfogdarn bör redligt för Skall-
mästaren uppgifva alla de oordentligheter,
som tilldragit sig, utan afseende på
personer. Derigenom kommer Skallmästaren
i tillfälle att genast fråga den brottlige,
om han vill godvilligt betala, det han
gort sig skyldig till, och i undrigt fall
befordra saken till lagas åtal med wed-
hörig Domstol.
- §19. Om Skallmästaren eller skallfogdarn
befinnas bruka någon ensidig åtgärd och visa
otillbörlig eftergifvenhet, må de därför tilligt

åtalas. Skallgång varar alltid. Skall-
mästaren och skallfogdarna för 2 dagarna
hvardera.

§90. Skall-Cassan bör af Skallmästaren
disponeras ut och en gång om året redovisas
för församlingen då och öfverskott lämnas
till fattig-Cassan.

§91. Utan högsta frångående bör icke skallgång
påbörjas under bräda andletiden och så
vidt möjligt är böra skallbud ske
om söndagarna, då de kunna i kyrkan
hållas.

§92. Loshundar må ej vid 50 öre bet medföras
i Skall. Och om någon smygkrögare
märkes, bör den genast anmälas för
Skallbetsnämningen vid 1 Rsd 50 öre vite.

§93. När denna Skallordning är guldgjord, bör
hvarje Skallmästare och skallfogde undfå

hvar sitt exemplar deraf. hvilket vid
ombyte följer hvar sin och samtom för
denne Ordning intagas i hela sin vid
uti Farknestämmaprotocollets boken.

Denne Skallordning blef inom Hjertsberga
och Fvenneberga socknar antagen och
godkjend vid allmän Farknestämma den
23 October 1825 & 5 för Hjertsberga och i
Farknestämma med Fvenneberga den 9
October 1825 & 5.

Som samman protocollet utvisar.

In fidem
Bergdahl.

På snart skallbud ankommer till en
by, för den gemäst afgif till annan by
och enskilda gårdar, att äldermännen
skyndsamt beröja budningen inom byn

afven till skogsmän och herpar.

In fidelem

Bengdahl

Brunnskult den 6 Juni 1863

Johannes Jonasson

Skallmästare

Så lyder den gamla skallordningen
enligt arkitekt 1863 av min morfar, Johannes
Jonasson, som då var skallmästare.

En sådant utpräglad skogssocken som
Hjörtsberga var i forna tider ett omtyckt
heliö för vargar. Emellan Hjörtsberga
och Rydaböms socknar ligger ett stort
ödsligt skogsområde, kallat Klintaskogen,
där vargarna hade sina lyor. Under
stränga vintrar brukade man i t. ex.
Blådinge säga: Nu komma väl snart

Hjortsberga vargar.

Flera byar och enstaka gårdar ha fått namn efter varg- och djurfångst. I Bladinge socken strax in till gränsen mot Hjortsberga ligger en by, som heter Ulsagraven. In till denna by men i Hjortsberga ligger byn Geramon, som enligt lektor E. Elggqvist även skall ha fått namn efter varg. En enstaka gård vid Svätorsjön heter Gravanäs. Trorligen har den fått sitt namn efter fångstgravar, emär spår efter fornlida bebyggelse saknas.

I byn Svätorp finns en stor sten, kallad Karins sten. På denna län en kvinna ha räddat sig upp motan en flock hungriga vargar en kall vinterdag.

När boskapen släpptes på bete, åtföljdes den alltid av valpunge eller valhund. Under stränga vintrar vägrade man ej på enstaka gårdar släppa ut djuren till valkning utan ledde dem en och en till druckstugan. Det berättades att när en ensam varg skulle taga en ko, gick han tillväga på ett synnerligen listigt sätt. Vargen bet sig fast i svansen på koen. När koen skulle vända sig om och stänga bort påhänget, höll sig vargen kvar men vred sig undan åt andra sidan. När koen sålunda murrat runt några varv, blev hon så yr i huvudet, så hon ramlade omkull. Vargen släppte då sitt tag i svansen och högg koen i strupen, och sedan var det förtbi med henne. Men det sådes också,

att kornen fann sig på ett motalag mot
detta. När en varg kom, rusade kornen
hillsammans i en hop, ställde sig bak
mot bak och med hornen utåt i en ring.
På så sätt skyddade de varandras manar.
När vargarna jagade i flock förtrötte
de driva ut boskapen i kårer och moras,
där de fastnade med fötterna och blev
ett lätt byte.

Även grisar kunde bli utvalda för
angrepp. I byn Lällareboda hade en
vinberdags en brunstig sugga rymt ut
i det fria. En varg gick till angrepp,
men suggan satte sig på baken, rot
och sporrade upp sitt stora gap mot
gräben. Hur än vargen vickade runt
suggan lyckades denna alltid hålla fast
mot honom och komma inom räckhåll

för saggans betän vägrade ej vagnen.
Snart kom folk till andra tving och
strömde bort vagnen. Runt om i moss
synes det hur de båda kontraktens
valsat om med varandra, men saggan hade
klarat sig helskinnad från bataljen.

Ledare för vaggskallen var skallmästaren.
Närmast under honom kommo skall-
fogdarna, en för varje rote. I Hjortelunga
socken finns sex rotar, alltså erfordrades
sex skallfogdar.

Min morfar, Johannes Jonsson, var
skallmästare 1863, men under hans ämbets-
tid förekom inga vaggskall. Vaggarna
voro då utrotade. Men under sin barndom
och ungdomstid — han var född 1834 — hade
han gått väl med boskapen och då flera
gångar sett och kommit i kontakt med

Det vita vargskallet uppfördes bråttom
i slutet av 1850-talet. Senare för ett fjugo-
tal år sedan levde gamla personer, som
i sin barndom hört talas om det vita
vargskallet.

Vid detta tillfälle förenade sig folket
i Hjortskoga och Rydskogs socknar till
ett gemensamt skott i Klintaskogen.
Vargväden var uppsatta vid Håkasjön och
bakom och bredvid posterade skyttarna.
Drevkarlarna drev fram en stor varg,
som fastnade i ett nät. En av
skyttarna, Gustav i Lällareboda, sköt och
sårade vargen, men denne gjorde sig fri
och släpade sig vidare, då Gustav sprang
efter och gjorde skott på vargen med en
gea.

Skinnfjället vilde brädet en hel mil
till byn Hjörtorp, som ligger mitt i
skogen, där besten enligt gammal
saga hängdes i en ek på den
s. k. "Skallerbacken". Detta var det sista
vargskallet.

Det sades, att därefter voro alla vargar
utrotade söder om Göta kanal. Det sades
också, att när detta vatten frös till is
om vintrarna, vaktas vakter vid det-
samma och att Hjörtsberger kommun
bl. a. varje år fick hjälpa till att
arbeta denna vakter med en viss summa
pengar.